

Türkiye Kuşları

Kerem Ali Boyla, Guy Kirwan, Barbaros Demirci, Hilary Welch, Metehan Özen, P

2024-10-18

Table of contents

Kitap Hakkında

Türkiye’de yabani olarak yaşayan tüm kuş türlerinin mevcut durumu, coğrafi yayılımı, göç hareketleri, üreme biyolojisi ve taksonomik durumu verilmiştir. Bu kitabın hedef kitlesi kuş gözlemcileri, doğa korumacıları ve bilim insanlarıdır. Bu kitap aynı yazarlar tarafından 2008 yılında yayımlanan “The Birds of Turkey” kitabının geliştirilmiş bir sürümüdür.

Kitabın İçeriği

Kitap 18 fasikülden oluşmaktadır. Tamamlanmış fasiküller işaretlenmiştir:

[Ördekçiller](#) - [Tavukçiller](#) - [Deniz ve Göl Kuşları](#) (18 Ekim) - [Yırtıcılar](#) (25 Ekim) - Bataklık ve Kır Kuşları - Cılıbtgiller - Çullukçiller - Martılar - Kara Kuşları - Papağanlar, Ağaçkakanlar ve Doğanlar - Kargamsılar - Ötleğimsiler: Toygarlar - Ötleğimsiler: Çıvgınlar - Ötleğimsiler: Ötleğenler - Tırmaşığımsılar - Sinekkapanımsılar - Serçemsiler: İncirkuşugiller, Dağbülbülleri ve Serçeler - Serçemsiler: İspinozlar ve Çinteler

Hazırlayanlar

Editör ve Yayına Hazırlayan: Kerem Ali Boyla

Yazarlar: Kerem Ali Boyla, Guy Kirwan, Peter Castell, Barbaros Demirci, Metehan Özen, Hilary Welch ve Tim Marlow

Katkı Koyanlar: Güneşin Aydemir, Sancar Barış, Bahtiyar Kurt, Gernant Magnin, Richard F. Porter ve Geoff Welch

Çevirmenler: Özge Keşaplı Can, Özgür Keşaplı Didrickson, Önder Cırık, Ömer Döndüren, Utku Perktas, Kuzey Cem Kulaçoğlu, Bahtiyar Kurt (Türkiye Ornitoloji Tarihi), Sancar Barış (Bilgi Boşlukları).

Düzeltilme Önerileri

Metindeki yazım hataları, eksik bilgiler veya düzeltme önerilerinizi yazarın e-posta adresine (kerem.boyla@gmail.com) gönderebilirsiniz. Ayrıca, uzmanlar ve akademisyenler GitHub üzerinden metinlere erişebilir ve düzeltmelerini doğrudan paylaşabilirler.

Telif Hakkı

Kitap [Quarto publishing system](#) ile hazıranmıştır.

Bu kitap [Creative Commons Attribution 4.0 International License](#) ile lisanslanmıştır. Kitabının tüm hakları yazarlarına aittir. Bu, kitabın kopyalanması, dağıtılması, sergilenmesi, ve eserden türetilmiş çalışmaların oluşturulması dahil olmak üzere birçok faaliyeti serbest bırakır, ancak eser üzerindeki orijinal yazarları belirtmeniz şarttır.

Boyla, K.A. (2024) Türkiye Kuşları. <https://keremaliboyla.github.io/turkiye-kuslari/>

Önsöz

Neden Dijital Bir Kitap?

Diğer yandan, yazarın internet dünyasında açık kaynak dijital yayıncılıkla tanışması, kitabın yayımlanması için yeni bir umut oldu. Kitabın, R programlama dili ve Quarto dijital yayıncılık sistemi ile yayımlanmasına karar verildi. Bu yeni kitabın basılı bir yayın yerine açık kaynak dijital formatta yayımlanmasının nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Açık kaynak dijital kitap, hem ücretsiz hem de kuşlarla ilgilenen herkesin erişimine açıktır. Tablet, bilgisayar veya cep telefonundan rahatça okunabilir.
- Ornitoloji gibi dinamik bir alanda basılan kitaplar daha yayımlanmadan güncelliğini kaybedebilir. Kuş gözlemcilerinin eBird’e eklediği kayıtlar ve fotoğraflar sayesinde tür listesi, yayılış haritaları ve mevcut durum bilgileri hızla güncellenebilir.
- Kuşlar konusunda araştırma yapan akademisyenler, uzmanlar ve amatörler GitHub üzerinden metni doğrudan düzenleyebilir. Kitabın yazılışı bir kitle çalışmasına dönüşebilir.
- Basılı kitaplar sayfa sınırıyla kısıtlanırken, dijital kitaplarda böyle bir sınırlama yoktur.
- Dijital kitap, içerik tamamlanmadan da fasiküller halinde yayımlanabilir.

Kitabın Tarihçesi

Türkiye kuşları hakkında bugüne kadar yayımlanan en kapsamlı kaynak, 2008 yılında aynı yazarlar tarafından İngilizce dilinde hazırlanan “The Birds of Turkey” kitabıdır. Bu kitabı Türkçeye kazandırma amacıyla 2010 yılında çeviri çalışmalarına başladım. Telif hakları alındı ve çeviriler, alanında uzman kuş gözlemcilerinden oluşan 9 kişilik bir ekip tarafından yapıldı. Profesyonel çevirmenler yerine kuş gözlemcileriyle çalışmayı tercih ettik, çünkü metindeki ornitolojik ifadelerin doğru yorumlanabilmesi için kuş gözlemcisi olmak gerekiyordu.

Çeviri sırasında, İngilizcede ornitoloji literatüründe yerleşmiş birçok kalıbın Türkçede tam karşılığının bulunmaması gibi zorluklarla karşılaştık. Ayrıca metnin Türk okuyucular için daha anlaşılır hale getirilmesi gerektiğini fark ettik; İngilizce, ornitolojide köklü bir geçmişe sahipken Türkiye’de kuş gözlemciliği henüz yaygınlaşmaya başlamıştı. Bu nedenle metin, teknik ve akademik ifadelere daha anlaşılır bir dil kazandıracak şekilde yeniden gözden geçirilmeye ihtiyaç duyuyordu.

Revizyon ihtiyacı yalnızca dille sınırlı değildi. Kitabın daha okunabilir olmasını sağlamak amacıyla mevcut durum paragrafları güncellendi, bazı taksonomik tartışmalar çıkarıldı ve üreme biyolojisi bölümleri sadeleştirildi. Kitabın yayımlandığı 2008'den bu yana geçen süreçte Türkiye kuş faunasındaki değişimlerle birlikte yeni gözlemler metin ve haritalara dahil edildi. Türkiye kapsamı dışındaki bilimsel tartışmalar çıkarıldı. Haritalar renklendirildi ve okuyucu dostu unsurlar eklendi. Her tür için Türkiye'de çekilmiş bir fotoğraf eklenmesi amacıyla 12 kuş fotoğrafçısıyla bir arşiv oluşturuldu. Başlangıçta bir çeviri projesi olarak düşünülen bu çalışma, özgün içeriğe sahip yeni bir kitaba dönüştü.

Bu süreç içinde, Mayıs 2011'de NTV Yayınları ile sözleşme imzalanca da yayınevinin renkli ve hacimli kitapları basmama kararıyla süreç durduruldu. Uzun bir süre başka bir yayınevi bulunamadı.

2016'da İş Bankası Yayınları ile bir sözleşme imzalanarak editör *Cumhur Öztürk* ile çalışmalara başlandı. Doğa tarihi konusunda deneyimli bir editör olan *Cumhur* ile metinler yeniden gözden geçirildi ve kitabın ilk maketi hazırlandı. Ancak bu sefer de, Türkiye'de yaşanan olayların etkisiyle ve kişisel sebeplerle, beni bekleyen bu devasa göreve bir türlü başlayamadım. 2021'e kadar süren duraksama döneminin ardından, artan kağıt maliyetleri ve kitabın 500 sayfa olması nedeniyle basım sürecinden karşılıklı olarak vazgeçildi.

2023 yılında R programlama dili ve Quarto, Bookdown gibi dijital yayın araçlarıyla tanışmam ile, kitabın dijital olarak yayımlama fikrini doğdu. Bu yöntem, hem kağıt maliyetini ortadan kaldırıyor hem de yeni bilgilerin sürekli güncellenmesine olanak tanıyordu. 2024'te metinler markdown diline çevrilerek güncellendi, uygun bir şablon kullanıldı ve eBird sitesinden alınan kodlarla tüm fotoğraflar eklendi. Böylece, eserin her an güncel kalması ve okurların katkılarıyla sürekli gelişmesi sağlanmış oldu. Kitabı fasiküllere böldüm. İlk üç fasikülü Ekim 2024'te yayımladım. Kitabın tamamını ise Mayıs 2025'te tamamlamayı hedefliyorum.

Teşekkürler

Bu kitabın oluşumuna katkıda bulunan herkese en içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

En başından beri yanımda olan ve projeye verdiği destekle ilham kaynağım olan *Guy Kirwan*'a özel bir teşekkür ederim. "Birds of Turkey" kitabını birlikte yazdığımız *Kerem Ali Boyla*, *Guy Kirwan*, *Peter Castell*, *Barbaros Demirci*, *Metehan Özen*, *Hilary Welch* ve *Tim Marlow* da bu yeni kitap için sürekli yanımda oldular. İlk metinleri özenle tercüme eden dostlarım *Özge Keşaplı Can*, *Özgür Keşaplı*, *Ömer Döndüren*, *Önder Cirik* (sevgiyle anıyorum), *Dr. Utku Perktas* ve *Kuzey Cem Kulaçoğlu* ile bölümleri çeviren *Bahtiyar Kurt* ve *Sancar Barış*'a özel teşekkürlerimi sunarım.

Metinlerin gözden geçirilmesinde tür uzmanlığıyla katkı sağlayan *Dilek Şahin* (yelkovanlar), *Orhan Gül* ve *Ortaç Onmuş* (pelikanlar) ile *Özge Balkız* (flamingolar), metinlerin doğruluğuna büyük destek verdiler. Grafiklerin düzenlenmesinde *Emrah Çoraman*, *Kiraz Erciyas Yavuz* ve *Ömrül Ünsal Özkoç*'un titiz çalışmaları görselliğe büyük katkı sağladı. Nadir Tür Komitesi gibi çalışarak nadir tür kayıtlarını derleyen *Ali Atahan*, *Nizamettin Yavuz*, *Mustafa Kiraz Erciyas Yavuz* ve *Metehan Özen*'e şükran borçluyum.

Yayın sürecinde, *Cavit Bilen* en başından itibaren tüm desteğini esirgemedi. Yayıncı dostlarım *Hülya Tokmak* ve *Ahmet Boratav* projeye katkı sundular. *NTV Yayınları*'nın kurucu editörü *Mustafa Dağıstanlı* ise kitabı sahiplenerek müthiş bir motivasyon sağladı. Grafik tasarım sürecinde *Budak Akalın*, baskı ve renkler konusunda önemli bilgiler verdi. Kitabın yayına hazırlanması sürecinde bana rehberlik eden *Kemal Nuraydın*, *Oya Ayman*, *Nesibe Bat* ve kapak tasarımında yardımcı olan *Lalehan Uysal*'a da teşekkür ederim.

Türkiye'nin dört bir yanından gözlem verilerini Kuşbank'a sağlayarak eserin bilgi zenginliğine katkıda bulunan *Tuğba Ağırbay*, *Ferdi Akarsu*, *Cem Akın* ve *Nevzat Aktan*, *Lale Aktay*, *Berrin Akyıldırım*, *Hülya Alkan*, *Kaan Altan*, *Meryem Altıparmak*, *Pınar Altun*, *Franziska Arıcı*, *Selçuk Armağan*, *Mukadder Arslan*, *Mehmet Atahan*, *Ali Atahan*, *Canan Atay*, *Seda Avcı*, *Nazlı Avcılar*, *Asuman Aydın*, *Ergün Bacak*, *Mustafa Bahşi*, *Ayhan Bal*, *Ian Balzan*, *Kemal Bankoğlu*, *Sancar Baris*, *Paul Bartho*, *Ümit Nusret Başaran*, *Ferit Başbuğ*, *Soner Bekir*, *Okan Bilge*, *Bahar Bilgen*, *Sercan Bilgin*, *Kerem Ali Boyla*, *Fatih Bülbül*, *Fikret Can*, *Mroczko Cédric*, *Murat Ceyhan*, *Önder Cırık*, *Dûrzan Cırano*, *Eray Çağlayan*, *Kazım Çapacı*, *Çağrı Çavdar*, *Mehmet Çelik*, *İlhan Çelikoba*, *Mehmet Çetinkoç*, *Emrah Çoban*, *Cem Dalyan*, *Çiğdem Demir*, *Gökçen Demirbaş*, *Barbaros Demirci*, *Özgür Demircioğlu*, *Hamza Deniz*, *Alp Doğru*, *Ömer Döndüren*, *Raika Durusoy*, *Buse Ebrem*, *Özgür Ekincioglu*, *Süleyman Eksioğlu*, *Tamas Eniko Anna*, *Kiraz Erciyas*, *Emre Murat Ermiş*, *İhsan Eroğlu*, *Asaf Ertan*, *Mustafa Erturhan*, *Esin Eser*, *Şükrü Esin*, *Burçin Feran*, *Halil Fırat*, *Stuart Fisher*, *Grant Fisher*, *Dilek ve Tunç Geçit*, *Gençer Gençoğlu*, *Cemil Gezgin*, *Ali Serkan Gökçe*, *Tuğba Gözükar*, *Ayşe Gunduz*, *Orhan Gül*, *Riyat Gül*, *Deniz Güler*, *Pınar Gündoğdu*, *Burçin Gürler*, *Arzu Gürsoy*, *Gökhan Güven*, *Melike Hemmami*, *Kuzey Işık*, *Ahu İlbeyi*, *Süreyya İsfendiyaroğlu*, *Fatih İzler*, *Kemal Kahraman*, *Burak Kanlıoğlu*, *Hayat Karaaslan*, *Sevim Karabıyık*, *Fikret Karacan*, *Deniz Karadeniz*, *Kübra Karafazlıoğlu*, *Fatma Karahan*, *Ahmet Karataş*, *Esra Kartal*, *Kadri Kaya*, *Hayri Kayıkçı*, *Seda Kendir*, *Arslan Kezer*, *Tuba Kılıç*, *Volkan Kılınç*, *Kasım Kırlangıç*, *Okan Koçyiğit*, *Kuzey Cem Kulaçoğlu*, *Bahtiyar Kurt*, *Lars Lachmann*, *Jon Lyles*, *Gernant Magnin*, *Mehmet Mahmutoglu*, *Ümit Malkoçoğlu*, *Mustafa Mert*, *Oguz Mulayim*, *Ömer Necipoğlu*, *Tor Olsen*, *Soner Oruç*, *Cansu Özcan*, *Pınar Özçam*, *Uygur Özkesmi*, *Korhan Özkan*, *Oğulcan Özkanlı*, *Ömral Ünsal Özkoç*, *Arif Cemal Özsemir*, *Emre Öztürk*, *Esra Per*, *Ian Richardson**, *Soner Sabırlı*, *Özden Sağlam*, *Mutlu Salman*, *İbrahim Saltan*, *Şebnem Samsa*, *İnanç Sevim*, *Fatih Seyhan*, *Akın Sezer*, *Alistair Shuttleworth*, *Lider Sinav*, *Özgün Sözüer*, *Brian Stoneman**, *Dilek Şahin*, *Yakup Şaşmaz*, *Haldun Savaş*, *Çağan Şekercioğlu*, *Altan Ersin Şen*, *Eray Şengül*, *Evrin Tabur*, *Jose Tavares*, *Heike Thol-Schmitz*, *Fuat Toper*, *Tuncer Tozsın*, *Tansu Tuncalı*, *Orbay Turan*, *Cenk Türkman*, *Alper Tüydeş*, *Murat Uyan*, *Meltem Ünal*, *Fazilet Üker**, *Merve Ünal*, *Mehmet Ünlü*, *Erdem Vardar*, *Geoff Welch*, *Bob Woodcock*, *Nizamettin Yavuz*, *Hürmüz Yeniceci*, *Can Yeniyurt*, *Koray Yetgin*, *Emin Yoğurtcuoğlu*, *Ufuk Yörükoğlu* ve diğer tüm Kuşbank kullanıcılarına teşekkür ederim. (* aramızda olmayan dostlarımı sevgiyle anıyorum.)

Kuşbank 2015 yılında eBird'e taşındı. eBird'e kayıt giren ve fotoğraf yükleyen herkese teşekkürlerimi sunarım. Kayıtlarınızı girmeye devam edin!

Türkiye Ornitoloji Tarihi

Türkiye’de ornitolojinin ilk dönemlerine dair ilk kapsamlı derleme, Kumerloeve tarafından Türkiye Ornitoloji Derneği (OST - Ornithological Society of Turkey) için hazırlanmıştır. Bu yayında son beş yüzyılda yapılan çalışmalara dair bir özet yer alırken, daha sonra Guy Kirwan, Richard F. Porter, Güneşin Aydemir, Bahtiyar Kurt, Guy M. Kirwan ve Gernant Magnin’in katkılarıyla güncellenmiştir. Çeviren ve Uyarlayan: Bahtiyar Kurt ve Kerem Ali Boyla

İlk Çalışmalar

1548’de *Pierre Belon*, Suriye’den İstanbul’a geçerken Anadolu’yu ziyaret etmiş ve gözlemlerini 1555’te yayımladığı *L’histoire de la nature des Oyseaux* adlı eserinde toplamıştır. Bu eser, Anadolu’nun kuşlarına dair ilk yayın olarak tarihe geçmiştir. 1720’de İzmir bölgesinde Britanya Konsolosu olarak görev yapan *W. Sherard*, bir yalıçapkını yakalamış ve bu tür, Linne tarafından *Alcedo smyrnensis* (İzmir Yalıçapkını) olarak adlandırılmıştır. Bu örnek aynı zamanda Türkiye’den toplanan ilk kuş örneği olarak kaydedilmiştir. 1792-1796 yılları arasında *G.A. Oliver*’in gerçekleştirdiği seyahatler ise İstanbul Boğazı’ndaki yelkovanları raporlayan ilk gözlemler olarak kayıtlara geçmiştir.

1800’ler

1835-1836 yıllarında *Hugh Strickland*’ın İzmir bölgesinde yaptığı gözlemler, bölgede 129 kuş türünü listeliyordu. Yine bir İngiliz olan *Keith Abbott*, 1835-1837 yılları arasında Trabzon ve Erzurum civarında kuş kayıtları toplamıştır. 1850’lerde *Marchese Orazio Antinori*, kuş derisi toplama ve ticaretiyle ilgilenmiş ve 1856’da günümüzde *Dendrocopus syriacus* (Alaca Ağaçkakan) olarak bilinen türü, Osmanlı İmparatorluğu altında Suriye bölgesinde tanımlamıştır. 1840-1860 yılları arasında fizikçi *L. Rigler*, İstanbul çevresinde 164 kuş türünü raporlayarak önemli bir katkı sağlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında yapılan gözlemler genellikle İstanbul civarında yoğunlaşsa da, Anadolu’nun diğer bölgelerinde de araştırmalar başlamıştı. *A. Günther*, 1865’te *Ibis* dergisinde yayımlanan bir makalesinde, İstanbul’da yaşayan *Thomas Robson*’un toplanan bilgilerinden faydalananarak Uzun Kuyruklu Baştankara’nın yeni bir alt türünden bahsetmiştir. *Robson*, kendi adına hiçbir yazı yayımlamasa da ornitolojiye olan katkılarıyla dikkat çekmiştir.

1880 yılında *Comte Amede Alleon* (ve asistanı *Vian*), dünyayı bölgedeki yoğun leylek ve yırtıcı kuş göçü hakkında bilgilendirmeye başladı. Daha güneyde, 1863-1894 yılları arasında ornitolog ve yumurta-tahnit ticaretiyle uğraşan *Theodor Krüper*, İzmir ve Yunanistan’da oldukça aktifti. Kendi adını taşıyan sıvacıkuşunun yanı sıra Maskeli Örümcekuşu, Boz